

Nekonečno Radka Pilaře

Od neděle 7. února se nějak nemohu zbavit vzpomínky na výrok Sylvie Richterové ze Slabikáře otcovského jazyka: Kdyby bylo jeden den ticho na světě, kdybychom všichni jeden den mlčeli, nevyšílali a nepřijímali slova, probudili bychom se nazítří do jiného světa . . . Přemýšlím, jak mnoho skutečností pravdy je obsaženo v těchto slovech. Kdybychom toho výše uvedeného byli doopravdy schopni, kdybychom tuto schopnost v sobě měli, asi by se nám život prodloužil o pěknou řádku let. Ale my to neumíme. I lednou nám i přes neděli ukrájí život bolševik, podruhé zas nám dobře svědomí nedá spát při záchraně hodnot nové demokracie, a k tomu všemu se ještě poji starost o práci, o rodinu a zachování toho základního. Radek Pilař měl srdce jako býk. Byl ochoten je po kouskách dělit a rozdávat, jednou dětem, podruhé dospělým, pak zas umění a ještě společnosti, byl ochoten vychovávat, radit, vést, organizovat a pochopitelně i sám tvořit. Trošku moc na jednoho člověka. Také proto měl se svým srdcem dlouholetý krušný dialog a vleklé problémy. Ostatně ještě před nim se srdce mnoha jeho kolegum omluvilo a vypovědělo službu. Tentokrát se to stalo za dobových komplikací: emise, smog, viry, daně, pojištění, práce, pedagogické povinnosti, existence a já nevím co všechno. Tak za úplného vyčerpaní organismu odešel uprostřed svědomitě, důkladně a odpovědně práce. Bezprostřední důvod – po něm bezprostřední následek. Umíme se vůbec v mezích této pomlčky zastavit a přemýšlet? Říkával často: Práce, ta už je mi pro zábavu a pro radost. Pak se zúčastním nějaké schůze a přijdu domů úplně vyčerpaný . . . , ostatně kdo z nás by nemohl toto tvrzení potvrdit?

Tu neděli 7. února jsem volala do galerie Behémot a ptala se na návštěvnost obou výstav. Řekli mi: Byl tu jeden pedagog z FAMU a přivede studenty. Odušila jsem, že to byl asi pan Pilař. Řekli mi, že ne, a já zas, že je to divné. Ani ve snu by mne bylo nenapadlo, že přibližně v tutéž dobu se s námi Radkova velká, obludí, dobrosrdečná a navýsost slušná duše loučí a začíná patřit stínovému, biblickému světu. Ostatně je už kolem nás hodně stínů duší našich přátel, včetně Radkovy babičky, neomylně se objevující v jeho obrazech. Stíny dokonce začínají převažovat nad naši existenci. Jednou bude ta převaha úplná . . .

Chvilku strachu jsem už zažila, když Radek při svých šedesátinách měl svou první retrospektivní výstavu v Praze, v Galerii bratří Čapků v říjnu r. 1991. Nazval ji Absolutní opona. Namítala jsem, že absolutní opona je svým způsobem konec. Oponoval, že je to také nekonečno možností. Proti tomu se už nedalo protestovat. Rozhodl se, že při této příležitosti zkonfirmuje celý svůj dlouhý umělecký život a vyjádří, co dosud nedokázal sdělit

...

a realizovat: především, položit důraz na malířskou myšlenku, rozvinutou od plátna-objektu přes asambláž a fotomontáž do prostoru. Dále ukázat rub televizní obrazovky, již se v rámci dětských pořadů tolik nasloužil a jejíž rozpadlou sémantiku chtěl videoprogramy pro dospělé individualizovat a regenerovat. Mělo to být setkání autorovy poetiky v kombinaci s alternativním pojetím počítačové elektroniky. Chtěl se tentokrát osvobodit od ilustrace, jež mu byla dlouhodobým společenským závazkem. Paradoxně měly z tohoto rozhodnutí děti radost i nadále. Snad větší než někteří dospělí. Radek chtěl zavést video na práh našich domácností asi s tou vehemencí, s jakou do našeho intimního života vnikl na přelomu století plakát. Jako základní přístup k manifestaci této myšlenky zvolil destrukci: nejen nějakých elektrospotřebičů, ale také svých cenných cibachromů, grafik a vlastně sebe sama. Chtěl přesvědčit veřejnost, že je také někým jiným, než za koho je vydáván, byť jeho prospolečenská role byla vždy plněna beze zbytku, s jemu vlastním totálním nasazením sil. Ale byl také bytostným romantikem, vědomým si skutečnosti, že vždy bude chtít přefrakčovat horizont svých možností, aniž by se zbavoval své osobní kontinuity.

Jeho nerealizované záměry se i nadále nejcitelněji projevovaly ve videotorbě, kupodivu daleko více hodnocené všude v zahraničí než doma. Doma se dočkal plného uznání jen za svou mnohostrannou tvorbu pro děti. Snad proto, že tento náš společenský alibismus je skoro věčný.

Nekonečno jeho experimentace s videem se omezovalo střihem obrazu, korigovalo se zvukovým záznamem snímků, a snad také i setrvalými prostředky Radkovy výtvarné imaginace. Najdeme v jeho poetických kreacích určité výtvarné archetypy, jež si vytvořil buď zkušeností kreslíře, nebo volbou symbolů z okolního přírodního a společenského světa. Tyto opakující se fragmenty nám zprostředkovávají kus vlastní paměti určitého historického údobí a budou uchovány pro věky příští. Zvláště pak pro ty, kdo v duchu jeho odkazu budou chtít lety pochopení pro video prolomovat. Měl velkou radost ze svého posledního snímku z výstavy Josky Skalníka. Symbolika práce obou umělců se tu zdařile prolula. Radek stačil tento videosnímek uveřejnit na výstavě Spolku Mánes, později mělo dojít k rekapitulaci jeho obrazů ze šedesátých let a jejich propojení s video nápady. Toto už se uskutečnit nepodařilo, snad za jeho nepřítomnosti příště. Hodně záleží na tom, jak pro nás zůstane přítomný a dokážeme-li za něj pracovat. Budeme se snažit řešit tento stálý konflikt bytí, o němž říká Sören Kierkegaard ve své Nemoci k smrti: Vývoj tedy musí spočívat v tom, že se nekonečně vzdálím od sebe samého tím, že se moje já stane nekonečné a pak se sám k sobě vrátím, a moje já se stane konečné.

Vlasta Čiháková – Noshiro

Hommage à Radek Pilař

Po dva roky trvala příprava přednáškové cesty Radka Pilaře s projekcí po regionu jižní Francie Languedoc-Roussillon. Během této doby došlo od náhodného seznámení se v Praze až k vytvoření hlubších přátelských vztahů mezi členy skupiny-galerie Regard z Nimes, jež kolem sebe sdružuje francouzské videoartisty s Radkem Pilařem a jeho spolupracovníky.

Dva z členů Regardu – Thierry Bourdy a Jean Pascal Viale – jsou autory videosnímků I. P. Pavlova, inspirovaného pražským metrem, o jehož vysílání v České televizi Radek Pilař usiloval.

Snímek odvíjející se od sloganu „dveře se zavírají, stanice I. P. Pavlova“ až po symboliku éry 50. let je doprovázen výbornou původní hudbou.

Bylo proto zcela logické, že se Radek Pilař a jeho studenti aktivně zapojili do projektu setkávání mladých výtvarníků z Francie, Německa a České republiky a zúčastnili se stáže v hlavním městě regionu Languedoc-Roussillon, v Montpellieru. Nyní vrcholí přípravy na dubnové a květnové setkání v Drážďanech a v Praze.

Spolu s čelným představitelem galerie Regard Olivierem Léguillonem jsem pomáhala s přípravou letošní červnové cesty Radka Pilaře – byl očekáván na diskusích a přednáškách s odbornou veřejností a na projekcích tvorby své a tvorby pražské školy v Nimes. Pod patronací Ministerstva kultury Francie ve Škole krásného umění a v muzeu v Toulouse. Byly připraveny vstupy do novin, rozhlasu a televize regionu Languedoc-Roussillon.

Všichni tito naši francouzští přátelé mě požádali, abych jejich jménem tlumočila velkou litost nad předčasným odchodem tak významné osobnosti naší kultury. Činím tak i svým jménem a jménem všech ostatních výtvarníků.

3. 5. se sejdeme všichni v sále pražské Grébovky, kde ve 14.30 hodin plánujeme v rámci již zmíněného projektu videoprojekci umělců z galerie Regard jako vzpomínku – Hommage à Radek Pilař –, na niž zveme i širší odbornou veřejnost.

Jana Křížová